CAERDYDD AM BYTH

MANIFFESTO ADFERIAD AR GYFER DINASOEDD A'R STRYD FAWR

Ionawr 2021

Pwy ydyn ni

Fel ardal gwella busnes (AGB), mae Caerdydd AM BYTH yn gweithio'n galed i gyflawni gwelliannau i'r 750+ o fusnesau yng nghanol y ddinas sy'n ein hariannu, yn ogystal ag i'r gymuned ehangach yng Nghaerdydd. Rydym yn ystyried Caerdydd fel prifddinas fodern Ewrop gyda phersonoliaeth unigryw yr ydym am ei meithrin. Rydyn ni am i Gaerdydd fod yn lle gwych i ddod ar gyfer busnes ac er pleser, ond hefyd yn lle i bobl leol ymfalchïo ynddo.

Mae llawer o'r newid yr hoffem ei weld yn cael ei ddeddfu ar gyfer canol dinasoedd y tu hwnt i'n rhodd ac felly, ar ran ein haelodau yng Nghaerdydd ac ar gyfer dinasoedd Cymru, rydym yn cyflwyno ein Maniffesto ar gyfer Canol Dinasoedd Cymru.

Gobeithiwn y bydd Llywodraeth nesaf Cymru yn ystyried ein sylwebaeth wrth iddynt barhau â'r gwaith o ailfywiogi ac adfywio canol ein dinasoedd. Gwyddom fod economïau lleol cryf, ysbryd cymunedol a sector diwylliannol bywiog yn elfennau allweddol yn nyfodol Caerdydd a Chymru llewyrchus. Byddwn yn gwneud yr hyn a allwn dros ein dinasoedd a chredwn fod yn rhaid i'r Llywodraeth Gymru nesaf gyd-fynd â'r ymrwymiad hwnnw a gwneud beth bynnag a allant.

Ble rydyn ni

Mae 'marwolaeth y stryd fawr' dybiedig wedi meddiannu'r agenda newyddion ers blynyddoedd lawer, ac er bod effeithiau'r cyfnod clo wedi gweld cynnydd tuag at adfywio canolfannau lleol a chymunedol, mae canol ein dinasoedd mewn sefyllfa wahanol iawn ac yn gofyn am eu dulliau unigryw eu hunain.

Mae dinasoedd yn lleoedd sy'n denu'r meddylwyr a'r alltudion creadigol ac uchelgeisiol, amgen. Am ganrifoedd mae dinasoedd wedi darparu awyrgylch sy'n magu cyfle ac er ein bod yn croesawu'r camau o ran hygyrchedd y mae'r pandemig wedi'u gwneud trwy weithio o bell a chynhwysiant digidol, rydym yn dal i gredu yng ngrym pair y ddinas. Ni all unrhyw lywodraeth orfodi dinas fywiog i fodolaeth, ond gall greu'r awyrgylch sy'n caniatáu i'r ddinas honno ddatblygu ei hun.

Rhaid i ganol dinasoedd Cymru llewyrchus a bywiog fod yn lleoedd lle mae pobl yn ddiogel, yn hapus ac yn gyffrous i fod. Ni all ein dinasoedd ddibynnu mwyach ar yr angen i nifer y swyddfeydd a'r 9 i 5 – yn fwy nag erioed mae'n rhaid iddynt ddod yn gyrchfannau diwylliannol ac emosiynol cyffrous. Rhaid iddyn nhw deimlo'n fyw.

Isod, rydym yn nodi 8 o argymhellion a fydd yn helpu i greu'r amgylchedd y mae angen i ganol ein dinasoedd ei ailddarganfod a'i ail-drefnu eu hunain ar gyfer y cam nesaf yn hanes Cymru:

01— Cynnal adolygiad ar raddfa fawr o ardrethi busnes

Mae cyfraddau busnes wedi rhoi baich treth annheg ar fusnesau tref a chanol y ddinas ers blynyddoedd lawer yn cymell twf lleol ac yn rhoi mantais annheg i fusnesau ar-lein, yn enwedig y rhai sy'n gweithredu ar y raddfa fwyaf. Mae'r gwyliau ardrethi busnes blwyddyn o hyd a roddwyd i'r mwyafrif o fusnesau yn 2020/21 fel rhan o gefnogaeth economaidd Covid-19 yn darparu ffenestr glir i unioni'r cydbwysedd yn y model trethiant hwn.

Mae llawer o bartïon wedi cynnig diwygiadau tameidiog i ardrethi busnes dros y blynyddoedd gan ogwyddo â rhyddhad busnesau bach, amserlenni ailbrisio a dargadwedd lleol. Er bod croeso i lawer o'r mesurau hyn yn eu ffordd eu hunain, nid ydynt yn mynd i'r afael â'r nam sylfaenol gyda system dreth nad yw'n seiliedig ar y gallu i dalu. Gan ddefnyddio'i phwerau i gynnig trethi cwbl newydd, dylai Llywodraeth nesaf Cymru geisio mynd i'r afael â rhagweladwyedd treth sefydlog yn seiliedig ar eiddo er mwyn creu system fwy teg. Dylai'r system hon hyrwyddo twf lleol cynhwysol yn hytrach na rhoi buddion mawr i fodelau busnes sy'n echdynnu'n economaidd.

02— Caniatáu i bartneriaethau canol dinas gymryd rhan lawnach yn natblygiad dinasoedd trwy gynyddu pwerau ynghyd â rheoleiddio cryfach

Mae AGB yn mwynhau cefnogaeth drawsbleidiol eang ledled y DU ond

mae elfennau o'u darpariaeth yn cael eu rhwystro gan siâp y ddeddfwriaeth gyfredol. Bydd adolygu deddfwriaeth AGB ac agwedd Llywodraeth Cymru tuag at bartneriaethau rheoli lleoedd yn caniatáu ymyrraeth fwy strategol a dulliau wedi'u teilwra'n lleol. Ymhlith y diwygiadau a awgrymir i'r ddeddfwriaeth mae:

- Darpariaeth i AGB ail dymor ofyn i dalwyr ardoll gymeradwyo tymor hwy na'r uchafswm cyfredol o 5 mlynedd i gyflawni prosiectau lefel uwch a strategol
- Darpariaeth gyson i bartneriaethau â chyfansoddiad ffurfiol wneud cais yn uniongyrchol am gyllid perthnasol, megis y Gronfa Trawsnewid Trefi ochr yn ochr ag, ac os oes angen, yn annibynnol ar awdurdodau lleol
- Mwy o amddiffyniad o egwyddor ychwaneged. Mae hyder mewn AGB a chyrff rheoli lleoedd eraill yn cael ei niweidio gan brosiectau nawdd banc a ariannwyd yn flaenorol gan y pwrs cyhoeddus a chryfhau'r amddiffyniadau a gynigiwyd gan gytundebau lefel gwasanaeth a datganiadau sylfaenol
- Isafswm safonau gweithredu sy'n rhwymo'n gyfreithiol i amddiffyn busnesau a chymunedau rhag AGB a reolir yn wael

Mae Llywodraeth Cymru wedi cefnogi sefydlu AGB trwy sawl rownd o gyllid ac mae pleidiau y tu allan i'r llywodraeth hefyd wedi mynegi eu cefnogaeth i'r model yng Nghymru a'r DU. Mae hyn yn galonogol, ond nid AGB fydd y strwythur rheoli lle priodol ar gyfer pob lle yng Nghymru. Yn hytrach na chanolbwyntio'n benodol ar ddatblygu AGB, dylai Llywodraeth nesaf Cymru ystyried

cymeradwyo a chefnogi, gan gynnwys yn ariannol lle bo angen, amrywiaeth ehangach o bartneriaethau rheoli lle ffurfiol gan gynnwys AGB.

Mae cyfle gwych hefyd i Lywodraeth Cymru arwain y ffordd yn y DU o ran tryloywder AGB. Gallant wneud hyn trwy gynnal gwybodaeth glir am AGB gweithredol ac unrhyw AGB a ddychwelodd 'na' mewn pleidlais mewn modd clir a hygyrch ochr yn ochr â gwybodaeth am AGB ar **gov.wales**.

03—
Cynnal buddion amgylcheddau swyddfa dda wrth drosglwyddo i ddeinameg gweithio gymysg a hygyrch

Mae Covid-19 wedi gwthio gweithio gartref a gweithio o bell ledled y byd yn gyflym. Er ein bod yn cydnabod ac yn dathlu'r buddion niferus sy'n gysylltiedig â'r arfer hwn, yn enwedig i roddwyr gofal a phobl ag anableddau, rydym yn rhybuddio'n gryf rhag taflu'r llo a chadw'r brych o ran amgylcheddau swyddfa. Bydd rhyw fath o amgylchedd swyddfa yn aros ymlaen yn y byd newydd, rhaid i ni sicrhau ei fod

yn ffurf sy'n gadarnhaol ar gyfer canol ein dinasoedd yn gydlynol.

Mae Llywodraeth Cymru bresennol wedi amlinellu uchelgais ar gyfer 30% o'r gweithlu sy'n gweithio o'u cartref neu'n agos ato gyda manylion eglurhaol cyfyngedig - ar ôl cyfrif am waith na ellir ei wneud o bell fel gofal iechyd, gweithgynhyrchu a lletygarwch. Heb ymyrraeth strategol briodol, bydd y ffigur hwn yn trosi i wagle enfawr o swyddfeydd canol y ddinas a busnesau eraill fel siopau rhyngosod sy'n ddibynnol ar weithwyr sy'n gweithio yn yr amgylcheddau hyn. Bydd hyn yn ei dro yn arwain at anweddiad o fuddion cymdeithasol, economaidd a phroffesiynol cysylltiedig o amgylcheddau gwaith swyddfa dda. Mae ymchwil amrywiol wedi dangos y byddai'n well gan gyfrannau mawr o'r gweithlu ddychwelyd yn rhannol i'r swyddfa[1] o leiaf. Mae'r gallu i weithio'n hyblyg ac o bell o fudd- ni ellir dweud yr un peth am yr arfer gorfodedig.

Rydym yn cydnabod y bydd rhywfaint o gyfyngiad yn y swyddfa wrth i ffyrdd newydd o weithio gydio ac nid ydynt yn gwrthwynebu hyn mewn egwyddor. Rydym yn argymell bod y Llywodraeth Cymru nesaf yn cymryd camau, megis adolygu ardrethi busnes neu gynnig grantiau, i gymell y gofod swyddfa sy'n weddill i adleoli i safleoedd gwag yng nghanol trefi a dinasoedd â'u hybiau trafnidiaeth cysylltiedig, amrywiaeth economaidd a chyfleoedd cymdeithasol ac i ffwrdd o ddibynnu ar geir a pharciau busnes diddychymyg. Rhaid i gamau i elwa ar arferion gwaith mwy hyblyg a chynhwysol weithio ochr yn ochr ac mewn cydweithrediad ag amgylcheddau swyddfa, nid yn eu herbyn.

04—
Grymuso cymunedau i fod yn gyfrifol am fannau sydd wedi'u hesgeuluso neu eu camreoli ac atal dinistrio strwythurau hanesyddol a chymdeithasol berthnasol

Mae Siarter Creu Lleoedd Cymru yn gam cadarnhaol cyffrous yn y broses o ymgorffori dull cwbl seiliedig ar le yn nyfodol datblygu yng Nghymru. Rhaid i Lywodraeth Cymru nesaf barhau i arwain trwy esiampl yn y maes hwn a sicrhau bod egwyddorion y Siarter yn cael eu deddfu mewn modd cadarnhaol a rhagweithiol yng nghanol ein dinasoedd ac ar draws Cymru.

Er gwaethaf y cam cadarnhaol hwn ar draws Cymru, mae landlordiaid absennol yn dal gofod trefol ac adeiladau allweddol sy'n ystyried eiddo fel ased masnachol yn unig ac nid fel un cymdeithasol. Mae hyn yn arwain at adael eiddo i sefyll yn wag ac yn y pen draw yn dadfeilio. Mae arloesiadau fel yr Hawl Cymunedol i Brynu yn yr Alban a'r Hawl Cymunedol i Gynnig yn Lloegr wedi dangos sut y gall cymunedau ddod at ei

gilydd mewn gofodau trefol a gwledig i adennill asedau sydd wedi'u camreoli er budd y gymuned, y stryd fawr a'r economi leol.[2] Rydym yn argymell bod y Llywodraeth Cymru nesaf yn ymchwilio i'r ffordd orau o roi pwerau tebyg i bobl a chymunedau Cymru.

Bydd ymestyn y pwerau hyn i gymunedau hefyd yn gofyn am wella mynediad at gyllid ar gyfer cynlluniau o'r fath. Rydym yn argymell bod y Llywodraeth Cymru nesaf yn estyn cylch gwaith Cronfa Benthyciadau Canol y Dref i gwmpasu grwpiau cymunedol a sefydlu Cronfa Gymunedol Gymreig i ganiatáu i bobl leol brynu / ailosod lle gwag, yn unol ag argymhellion Atodiad Covid Grimsey.[3]

05—
Sbarduno dull Canol Drefi'n Gyntaf a dod â gwasanaethau cyhoeddus i mewn i eiddo canolog gwag

Ym mis Ionawr 2020 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddull Canol Drefi'n Gyntaf ar gyfer eu proses gwneud penderfyniadau lleoliad, gan gynnwys polisi o 'annog' awdurdodau lleol i weithredu yn yr un modd. Mae hwn yn gam cadarnhaol i'n canol trefi a chanol dinasoedd ond nid oes ganddo ddigon o dân. Dylai gwerth cymdeithasol tymor hir o benderfyniadau ar leoliad fod yn elfen ofynnol o'r fframwaith a ddefnyddir gan y 44 corff cyhoeddus sydd ynghlwm wrth Ddeddf Llesiant

Cenedlaethau'r Dyfodol waeth beth yw eu graddfa. Lle bynnag y bo hynny'n bosibl, dylai cyrff cyhoeddus geisio defnyddio lleoedd gwag presennol yng nghanol ein trefi a'n dinasoedd yn hytrach nag adeiladu cyfleusterau newydd. Dylai cyrff cyhoeddus hefyd geisio defnyddio amgylchedd canol y ddinas fel ffordd o gyflawni'r Nodau Llesiant lle bynnag y bo hynny'n bosibl ac yn berthnasol.

Ym mha bynnag ffurf y daw swyddfeydd i'r amlwg ôl Covid-19, mae'n hanfodol bod holl wasanaethau cyhoeddus Cymru ac nid Llywodraeth Cymru yn unig, yn lleoli cyn belled ag y bo modd mewn canolfannau trefol. Mae lleoliadau trefol, yn hytrach na pharciau busnes di-wyneb, nid yn unig yn sbarduno adfywio economaidd lleol ond hefyd yn hwyluso teithio egnïol ac arferion gwaith cyfunol, a fydd mor hanfodol i Gymru yn y dyfodol.

06—
Lleoli, amddiffyn a chryfhau sefydliadau diwylliannol yng nghanol dinasoedd

Wrth i ddefnydd canol y ddinas ddod yn llai am y rheidrwydd a mwy am yr awydd, mae sefydliadau a gosodiadau diwylliannol yn dod yn bwysicach nag erioed wrth sicrhau bywiogrwydd ein lleoedd. Dylai cyrchfannau diwylliannol gyda gwaith o safon uchel ac apêl gymdeithasol eang gael eu hangori, a'u gwarchod, yn ein dinas ac yn wir yng nghanol trefi.

Mae'n bwysig mynd â'r celfyddydau at bobl yn eu cymunedau, ond mae hefyd yn bwysig denu pob cymuned i'r gweithgareddau celfyddydol o safon uchel

a ddarperir yng nghanol ein dinasoedd, a dangos i bobl o bob cefndir yng Nghymru bod y Celfyddydau yn bodoli iddyn nhw. Cyfoethogir bywydau pobl trwy ymweld â dinasoedd i brofi eu diwylliant ac yn symbiotig mae'r ymwelwyr hynny yn cyfoethogi canol y ddinas. Rhaid i ni rymuso ein sefydliadau diwylliannol rhagorol i ddarparu mwy i'n dinasoedd yn y dirwedd ôl-Covid-19. Mae cyflwyno lleoliadau celfyddydau mewn gofodau amlswyddogaethol fel canol dinasoedd yn creu'r cyfle iddynt gael eu darganfod ar hap yn ogystal ag ymweld yn bwrpasol a chynyddu'r potensial ar gyfer cydweithredu rhwng y Celfyddydau a chymunedau busnes - gan gryfhau'r gwerth ychwanegol sydd eisoes yn sylweddol y mae'r Celfyddydau yn ei gynnig i'r economi.

Mae cysylltu cymunedau sy'n teimlo eu bod wedi'u torri i ffwrdd o sefydliadau fel y theatr neu'r oriel gelf, â realiti cynhwysol y lleoedd hyn wedi'u lleoli mewn hybiau trafnidiaeth gyhoeddus allweddol, yn gam hanfodol wrth annog parhau i archwilio a mwynhau canol ein dinasoedd.

07—

Amddiffyn lleoedd rhydd a gofod i bobl ifanc yn benodol

Mae'r marchnadeiddio cynyddol ar ofod cyhoeddus wedi erydu llawer o gyfleoedd i fod yn bresennol yng nghanol ein dinasoedd. Mae lle y mae pobl yn teimlo'n gyffyrddus yn ymweld ag ef, heb bwysau i dalu na phrynu, yn hanfodol ar gyfer anadl einioes gymdeithasol canol dinasoedd.

Rhaid gwneud i blant a phobl ifanc yn benodol deimlo bod croeso iddynt a'u hannog i dreulio amser yng nghanol ein trefi a'n dinasoedd i sicrhau eu dyfodol bywiog. Mae darparu gofod cyhoeddus croesawgar o ansawdd uchel, lle gall pobl ifanc ymgynnull yn ddigymell heb deimlo dan bwysau i wario arian neu symud ymlaen yn rhan hanfodol o'r jig-so hwn. Dylai dinasoedd groesawu pobl ifanc a'u gweithgareddau cymdeithasol. Maent yn hyrwyddo ymgysylltiad cymdeithasol â chyfoedion a chyfleoedd i fod yn weithredol yn ôl y galw, yn hytrach nag ymrwymo i raglenni strwythuredig - rhaid i unrhyw gyfyngiadau ar y rhyddid hwn fod yn seiliedig ar anghenion ac yn seiliedig ar dystiolaeth.

Dylai pobl ifanc hefyd gael cyfle i gymryd rhan weithredol yn y broses gynllunio – rydym yn tynnu sylw at Ddeddf Cynllunio ac Adeiladu Norwy fel enghraifft flaenllaw o ymgorffori'r arfer hwn yn y gyfraith.

08—

Parhau i fuddsoddi mewn datblygu seilwaith trafnidiaeth gyhoeddus integredig o ansawdd uchel

Mae canol dinasoedd yn ganolfannau trafnidiaeth naturiol. Rhaid i'n dibyniaeth ar gerbydau preifat leihau os ydym am gwrdd â heriau newid yn yr hinsawdd a'r argyfwng iechyd cyhoeddus y mae ansawdd aer gwael yn cyfrannu ato. Fodd bynnag, ni ddylai hyn olygu bod ein dinasoedd yn dod yn lleoedd sydd ond yn hygyrch i'r rheini sydd mewn pellter cerdded neu'r rhai sy'n talu premiymau uchel i gynnal eu defnydd o gerbydau modur.

Rhaid i Lywodraeth Cymru nesaf ddefnyddio'r cyfleoedd a grëwyd trwy ffurfio Trafnidiaeth i Gymru, i greu gwasanaeth trafnidiaeth gyhoeddus cwbl integredig a chost-effeithiol sy'n cysylltu cynlluniau llogi rheilffyrdd, rheilffyrdd ysgafn, bysiau a beiciau a chaniatáu i bobl deithio'n hawdd i'n dinasoedd ac o'u cwmpas a'r cymunedau cyfagos. Rhaid i drafnidiaeth gyhoeddus ddod nid yn unig yn ddadl foesegol orau ond hefyd yr un arbrofol orau.

Rhaid i drafnidiaeth gyhoeddus gysylltu seilwaith economaidd, tai a hamdden hanfodol, gyda chanol dinasoedd yn cefnogi ac yn atgyfnerthu rôl eu cymunedau cyfagos.

Footnotes

[1] Felstead, A and Reuschke, D (2020) 'Homeworking in the UK: before and during the 2020 lockdown', WISERD Report, Cardiff: Wales Institute of Social and Economic Research. Available for download from: **https://wiserd.ac.uk/publications/homeworking-ukand-during-2020-lockdown**

[2] Power To Change: Take Back The High Street. Available for download at: **https://www.powertochange.org.uk/wp-content/uploads/2019/09/PCT_3619_High_Street_Pamphlet_FINAL_LR.pdf**

[3] Grimsey Review: Covid-19 Supplement for Town Centres. Available for download at: **http://www.vanishinghighstreet.com/wp-content/uploads/2020/06/Grimsey-Covid-19-Supplement-June-2020.pdf**

Am gwestiynau am y sesiwn friffio hon neu sut y gallwch chi helpu dinasoedd a'r stryd fawr i wella, e-bostiwch Emily Cotterill, Rheolwr Prosiectau, ar:

Emily Cotterill
Projects Manager
emily@forcardiff.com

CAERDYDD AM BYTH